

การระงับข้อพิพาทของสัญญาประกันภัยนอกศาล

นางสาวชมพูนุท มานิตกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-331-617-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ALTERNATIVE DISPUTES RESOLUTIONS ON INSURANCE CONTRACT

Miss. Chompoonut Manitkul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Laws

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN 974-331-617-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การระงับข้อพิพาทของสัญญาประกันภัยนอกศาล

โดย

นางสาวชมพูนุท มานิตกุล

ภาควิชา

นิติศาสตร์

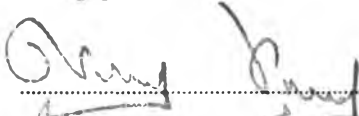
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล

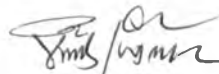
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

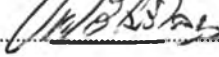
-

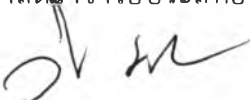
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

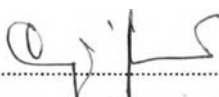
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

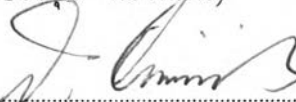
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิติพันธ์ เชื้อบุญชัย)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล)

.....กรรมการ
(นายวิชัย อริยะนันท์ทะ)

.....กรรมการ
(นายวรวิทย์ ทวาทสิน)

.....กรรมการ
(นายสุรชัย ศิริวัลลภ)

ชมพูนุท มานิตกุล: การระงับข้อพิพาทของสัญญาประกันภัยนอกศาล (ALTERNATIVE DISPUTES RESOLUTIONS ON INSURANCE CONTRACT) อ. ที่ปรึกษา: รศ. ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล, 322 หน้า. ISBN 974-331-617-5

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาหาแนวทางการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับธุรกิจประกันภัยนอกศาลที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทระหว่างผู้เอาประกันภัย บริษัทประกันภัย ผู้เสียหาย ผู้รับประโยชน์ บริษัทรับประกันภัย ตัวแทน นายหน้าประกันวินาศภัยและประกันชีวิต เป็นต้น เพื่อให้สามารถยุติข้อพิพาทต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ด้วยความเป็นธรรม ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ตลอดจนการรักษาความลับทางการค้า และรักษาความสัมพันธ์และไมตรีที่มีต่อกันเพื่อความร่วมมือทางธุรกิจประกันภัยของกลุ่มพิพาทในอนาคตด้วย

จากการศึกษาและวิเคราะห์แล้วเห็นว่าวิธีการระงับข้อพิพาทนอกศาลที่เกิดจากความสมัครใจของคู่กรณีเพื่อหาข้อยุติเป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพราะเป็นวิธีการที่คู่กรณีมีสิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเต็มที่และสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการหาข้อยุติปัญหาพิพาทนั้นด้วยตนเอง การระงับข้อพิพาทธุรกิจประกันภัยนอกศาลรูปแบบที่เหมาะสม คือ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท (mediation/conciliation) และอนุญาโตตุลาการ (arbitration) เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการที่ใช้ในปัจจุบัน กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการอนุญาโตตุลาการที่ดำเนินการโดยสมาคมประกันวินาศภัยยังไม่สามารถดำเนินการให้ถูกต้องสมบูรณ์ตามกระบวนการของกฎหมายและวิธีปฏิบัติที่เป็นสากล รวมทั้งยังขาดการบริหารจัดการที่ถูกต้อง ส่วนวิธีการที่รัฐดำเนินการอยู่ยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไขและหามาตรการที่เหมาะสม รวมทั้งต้องแก้ไขตัวบทกฎหมายที่เป็นแม่บทของการระงับข้อพิพาทให้สอดคล้องกับการปฏิบัติและถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของสากล

การหาแนวทางการระงับข้อพิพาทในเรื่องดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการบริหารการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการอนุญาโตตุลาการนอกศาลโดยให้สมาคมฯ เป็นฝ่ายรับผิดชอบสนับสนุนและพัฒนาสำนักงานอนุญาโตตุลาการที่ดำเนินการอยู่ให้เป็นศูนย์กลางการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการ ด้วยการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบและวิธีดำเนินงานที่เป็นอยู่ให้กว้างขึ้นและเอื้อประโยชน์แก่คู่กรณีทุกฝ่าย ส่วนรัฐต้องนำระบบการไกล่เกลี่ยเข้ามาใช้ให้มากกว่านี้ หากพัฒนารูปแบบองค์กรที่เป็นอิสระและเป็นเอกเทศในรูปของสถาบันเข้ามารองรับข้อพิพาทประกันภัยที่มีมากขึ้นในอนาคตย่อมสามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทและลดจำนวนคดีที่นำขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ และยังเป็นการพัฒนากระบวนการประกันภัยให้ทัดเทียมอารยประเทศด้วย

ภาควิชานิติศาสตร์.....
สาขาวิชานิติศาสตร์.....
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิติต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

3970379034 : MAJOR LAWS
KEY WORD: INSURANCE/ RESOLUTION/ DISPUTES/ ALTERNATIVE

CHOMPOONUT MANITKUL: ALTERNATIVE DISPUTES RESOLUTIONS ON
INSURANCE CONTRACT: ASSO. PROF. PRASIT KOVILAIKOOL, 322 PP.
ISBN 974-331-617-5

The main purpose of this thesis is to study and make understandings of alternative resolution methods on insurance disputes in which the parties concerned can be the insured, insurance companies, beneficiaries, victims and brokers of both Life and Non-Life Insurance business; with the ultimate objectives of reaching any possible immediate resolutions which are at most fair, economical and agreeable to the parties concerned as well as maintaining business confidence and friendly relationship among the parties for their business cooperations in the future.

As a result of the studies, it can be summed up that most of the best alternative resolutions to the disputes can be achieved when the parties concerned can come the mutual agreement.

In this case, the two methods of the alternative disputes resolutions which can be mentioned here are mediation / conciliation and arbitration. However, the studies led me to be convinced that both above-said methods currently used in Thailand, by the Non-Life Insurance Associations are unable to function perfectly and correctly according to the legal proceedings, unacceptable by international standards and lacking will planned management system. The Government, likewise, needs to put some changes and reforms to the present methods to find out the most appropriate resolution ones. A lot of measures of amendments on Law Models have to be explored in order to build Thai laws in line with universal criteria and real practices

In conclusion, to find efficient and effective resolutions on insurance contract, it requires us to change some of the old mediation / conciliation and arbitration methods currently used. This can be done by promoting the Non-Life Insurance Association playing bigger roles and responsibilities in supporting the present Arbitration Office to become centre for the disputes settlements. In addition, methods should be improved to widely and beneficially serve to all parties concerned. The Government should, therefore, rely more on the mediation method. Organizations for the disputes settlements are needed to be restructured to become fully independent, capable enough to solve any disputes on insurance in the future and to bring down the numbers of dispute cases in front of the court. This is with the final aim to enable Thailand to stand on equal basis with most developed countries in the insurance system.

ภาควิชา.....นิติศาสตร์.....
สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....
ปีการศึกษา..... 2541.....

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของบุคคลหลายท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล ที่ได้กรุณาได้รับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์โดยได้กรุณาสละเวลาอันมีค่า ชี้แนะ ให้ความกระจ่างในทางวิชาการ ด้วยการแนะนำวิธีศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆอย่างเป็นระบบ รวมทั้งได้ข้อคิดเห็นหลายประการที่มีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งในการเขียนวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ธิดิพันธุ์ เชื้อบุญไชย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านอาจารย์วิชัย อริยนั้นทกะ ท่านอาจารย์วรวิฑูริ ทวาทคิน และท่านอาจารย์สุรัชย์ ศิริวัลลภ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ และชี้แนะประเด็นปัญหาที่สำคัญ รวมทั้งให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า และข้อคิดเห็นต่างๆ ของการเขียนวิทยานิพนธ์ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณ คุณอำนาจ สุกเวชัย คุณสุพล นากสุวรรณ และคุณนิพนธ์ สวบุญประภักษ์ ที่ได้ให้ข้อมูล เอกสาร และชี้แนะปัญหาอันเกี่ยวกับเนื้อหาที่เขียนวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบคุณ สมาคมประกันชีวิตไทย ที่ได้มอบเงินส่วนหนึ่งสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณนรชัยและคุณศรีรัตน์ มานิตกุล ผู้เป็นบิดามารดา ที่ได้คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจผู้เขียน คุณนิธิวดีและคุณนภาพร มานิตกุล ผู้เป็นพี่สาวและน้องสาว ผู้ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลการแปลเอกสารต่างประเทศ และขอขอบคุณ คุณอาทิตย์ สาตราวาทา เป็นอย่างยิ่งจากการแนะนำ สนับสนุนและช่วยเหลือผู้เขียนตั้งแต่เริ่มการศึกษาจนเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี

ชมพูนุท มานิตกุล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2542

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัยและการระงับข้อพิพาท	3
- พ.ร.บ.ประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 และ พ.ร.บ.ประกันชีวิต	
พ.ศ.2535	3
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	7
- พ.ร.บ.อนุญาตตุลาการ พ.ศ.2530	8
บทที่ 2 ข้อพิพาทของสัญญาประกันภัย	10
ส่วน 1 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท	12
1. คู่สัญญาโดยตรง	12
1.1 ผู้เอาประกันภัย	12
1.2 ผู้รับประกันภัย	16
2. บุคคลภายนอก	20
2.1 ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัย	20
2.2 ผู้ที่ได้รับความเสียหาย	23
ส่วน 2 ลักษณะข้อพิพาทของสัญญาประกันภัยและตัวอย่าง	
คำพิพากษาศาลฎีกา	28
1. ข้อพิพาทระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัยที่เกี่ยวข้องกับ	
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	29
- ข้อพิพาทเรื่องส่วนได้เสีย	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1. ใครบ้างที่ถือว่ามีส่วนได้เสีย	30
2. เวลาการมีส่วนได้เสีย	33
3. ผลของการมีส่วนได้เสีย	36
- ข้อพิพาทเรื่องความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง	36
1. หลักความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง	36
2. รายละเอียดเรื่องการเปิดเผยข้อเท็จจริง	39
3. ผลของการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงและสิทธิการ บอกกล่าวสัญญา	44
- ข้อพิพาทเรื่องการไม่ปฏิบัติต่างตอบแทนให้เป็นไปตามสัญญา	48
1. สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นสมบูรณ์เมื่อมีการเสนอ และคำสนองถูกต้องตรงกัน	48
2. สัญญาประกันภัยกฎหมายบังคับให้มีหลักฐานเป็น หนังสือ	49
3. ข้อสัญญาและเงื่อนไขกรรมธรรม์ประกันภัยผูกพัน ระหว่างคู่สัญญานอกเหนือจากคำเสนอสนอง	51
2. ข้อพิพาทระหว่างผู้รับประกันภัยด้วยกันที่เกี่ยวกับสัญญาหรือ ข้อตกลงไม่เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อกันระหว่างผู้รับ ประกันภัย (Knock for knock Agreement)	58
3. ข้อพิพาทตามสัญญาประกันภัยอันสืบเนื่องจากสัญญาจ้าง ทำของ	63
4. ข้อพิพาทระหว่างผู้รับประกันภัย, ผู้เอาประกันภัย อันสืบเนื่อง มาจากสัญญาตัวแทน-นายหน้าประกันภัย	67
บทที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการระงับข้อพิพาทของประเทศไทยในปัจจุบัน	75
ส่วนที่ 1 3.1 การระงับข้อพิพาทในกระบวนการศาลยุติธรรม	75
3.1.1 ปัญหาอันเกิดจากระบบการดำเนินการภายใน ของศาล	75

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
- จำนวนปริมาณคดีความและบุคลากร	75
- ขาดแคลนบุคลากร	78
- วิธีพิจารณาคดีความที่มีขั้นตอนยุ่งยากและซับซ้อน	78
- ความแตกต่างของระดับทฤษฎีของสัญญา ประกันภัย	79
- การขาดความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน	79
3.1.2 ปัญหาอันเกิดจากการยอมรับบังคับใช้กฎหมาย ต่างประเทศ	79
ส่วนที่ 2 3.2 องค์การที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทประกันภัยในปัจจุบัน	84
3.2.1 การระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการร้องเรียนของ หน่วยงานของรัฐ	84
- อำนาจหน้าที่กับความชอบด้วยกฎหมาย	84
- ผลของการระงับข้อพิพาท	89
3.2.2 อนุญาโตตุลาการภายใต้การดำเนินการของ สมาคมประกันวินาศภัย	91
- ลักษณะและประเภทคดี	91
- ขั้นตอนการเสนอคดีข้อพิพาทและกระบวนการ พิจารณา	93
- การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับ	101
- การพิจารณาคดีและข้อบังคับ	103
- ค่าชี้ขาดและผลทางกฎหมาย	105
- ค่าใช้จ่าย	106
- วิเคราะห์การดำเนินการของสำนักงานอนุญาโต- ตุลาการถูกต้องตาม พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2530 หรือไม่อย่างไร	108

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 รูปแบบและแนวทางการระงับข้อพิพาทนอกศาล	112
ส่วนที่ 1	
1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไป (mediation)	112
- ความหมาย	112
- รูปแบบและลักษณะของการไกล่เกลี่ย	114
- กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	121
- ผลทางกฎหมายของการไกล่เกลี่ย	125
2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามสัญญาประกันภัย	126
- ในประเทศไทย	126
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยการร้องเรียนต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ของรัฐ	128
การไกล่เกลี่ยของสมาคมประกันวินาศภัย	131
- ในต่างประเทศ	135
ส่วนที่ 2	
1. อนุญาโตตุลาการโดยทั่วไป	137
- ความหมายและความสำคัญ	137
- อนุญาโตตุลาการตาม พ.ร.บ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2530	142
1. ข้อสัญญาอนุญาโตตุลาการ	142
2. ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของศาลต่อกระบวนการ อนุญาโตตุลาการ	146
3. การบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ต่างประเทศ	148
2. อนุญาโตตุลาการของสัญญาประกันภัยในประเทศไทย	151
2.1 อนุญาโตตุลาการภายใต้การดำเนินการของกรมการ ประกันภัย	153
- องค์กรและบุคลากร	153
- รูปแบบและการดำเนินการ	154
- การเลือกและแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ	157

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
- การพิจารณาและคำชี้ขาด	157
- ค่าใช้จ่าย	160
2.2 วิเคราะห์การจัดตั้งสำนักงานอนุญาตอุตสาหกรรมของกรมการประกันภัย	161
- ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข	164
3. อนุญาตอุตสาหกรรมของสัญญาประกันภัย ในต่างประเทศ	166
- สถาบันอนุญาตอุตสาหกรรมในต่างประเทศ	166
- ข้อบังคับ	171
- ผลทางกฎหมายของคำชี้ขาด	176
บทที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายและแนวทางการแก้ไขปัญหาการระงับข้อพิพาทของสัญญาประกันภัยนอกศาล	184
5.1 ประเด็นปัญหาข้อกฎหมายตาม พ.ร.บ.อนุญาตอุตสาหกรรม พ.ศ.2530	185
5.1.1 เรื่ององค์กรและบุคลากร	185
5.1.2 เรื่องสัญญาอนุญาตอุตสาหกรรม	189
5.1.3 เรื่องกระบวนการพิจารณา	195
5.1.4 เรื่องค่าใช้จ่าย	204
5.1.5 เรื่องการบังคับตามคำชี้ขาด	210
5.2 ประเด็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	215
5.2.1 เรื่องข้อตกลงให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสัญญาประกันภัย	216
- การแสดงความจำนงเข้ารับการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท	220
- ประเภทคดีที่สามารถใช้กับการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท	223
5.2.2 เรื่ององค์กรและบุคลากร	227
- ปัญหาเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรและผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย	228

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2.3 เรื่องวิธีการใกล้เคียงและพิจารณา.....	234
-ปัญหาเรื่องการเปิดเผยข้อเท็จจริง.....	234
5.2.4 เรื่องผลตามสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	236
5.2.5 เรื่องการบังคับการให้เป็นไปตามข้อตกลง.....	247
5.3 องค์กรที่มีหน้าที่ระงับข้อพิพาท.....	252
5.3.1 ข้อดี-ข้อเสียของการดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยองค์กรของรัฐ	252
5.3.2 ข้อดี-ข้อเสียของการดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยองค์กรเอกชน	258
5.3.3 รูปแบบขององค์กรการระงับข้อพิพาทประกันภัยที่เหมาะสม.....	260
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	266
รายการอ้างอิง.....	274
ภาคผนวก.....	282
ประวัติผู้เขียน.....	322